

HANS KALDENBACH

Korte lontjes

99 tips

voor het omgaan met jongeren
in de klas

2016 Prometheus Amsterdam

Woord vooraf

Onze manier van opvoeden is ingrijpend veranderd. Jongeren spraken volwassenen vroeger aan met 'u' en ze vonden het normaal om ouderen te gehoorzamen. Leerlingen gingen nog staan als een leraar de klas binnenkwam. Die tijd is voorbij. De relaties zijn van verticaal ↓ in horizontaal ↔ veranderd. Dat heeft gevolgen.

Jongeren willen tegenwoordig aangesproken worden 'met respect'. Voor hen betekent dat: zonder dat ze zich gedwongen voelen. Ze vinden u daarom al gauw autoritair en reageren dan met een kort lontje. *Waarom zou ik dat moeten doen? Wie bent u om dat te zeggen?* Sommigen zijn daarin helemáál doorgeslagen. Dat zijn uw moeilijkste korte lontjes.

U vindt in dit boek 30 concrete manieren om van uw korte lontjes medewerking te krijgen zonder oeverloze 'discussies': de judo aanpak. Judo is meebewegend ombuigen. Het is in deze tijd een voorwaarde om ontspannen uw pensioen te halen.

Op de trap, judo:

Een woedende leerling tegen een docent: *Ik sodemieter je van de trap af.*

Leraar: *Laten we ff gaan zitten. Dan kunnen we 't er met een over hebben.*

U ziet dat bij de judo-aanpak het in contact blijven voordat u grenzen stelt, de kern is. U gaat niet vechten, vluchten of verstijven, bij de judo-aanpak gaat u verbinding zoeken.

In opvoeding en onderwijs is echter ook dwang, machtsuitoefening noodzakelijk. Gezag hebben is níet voldoende, hoe graag opvoeders dat ook zouden willen. Macht uitoefenen, de karateaanpak, kan uiteraard snel escaleren. U krijgt daarom 25 tips voor machtsuitoefening bij uw korte lontjes.

Een leerling spiekt, u ziet het duidelijk, karate:
Veel docenten stellen dan een vráág: *Wat doe jij nou?*
U kunt ook iets zéggén: *Je spiekt, je hebt een 1.*
Tip: Stel geen vraag als u een mededeling hebt.

Zowel bij de judo- als bij de karateaanpak moet de leraar autoriteit, gezag uitstralen. U moet als leraar uiteindelijk altijd de regie hebben. Een autoriteit zijn is niet hetzelfde als autoritair zijn.

Als de regels van de school niet duidelijk zijn of als leraren die niet verstandig handhaven, dan kunnen leerlingen steeds meer de macht overnemen. Dan wordt de school een *failed state* met de terreur van een groep ontregelde, intimiderende leerlingen.

U vindt veel concrete handvatten die u letterlijk morgen al kunt gebruiken.

Hans Kaldenbach
kaldenbach@telfort.nl
www.hanskaldenbach.nl

1 Amar, toen je vroeger een kort lontje was...

Gecorrigeerd worden

Stel dat je vroeger met je vieze schoenen op een bank zat. Wat 'wist' je als een conducteur of leraar naar je toe kwam?

Die heeft iets tegen mij persoonlijk. Daar was ik vroeger echt volledig van overtuigd.

Waar lette je nog meer op?

Of ie sterk en krachtig was, daar heeft een macho namelijk respect voor. En ook of hij me wel of niet zou gaan afbranden.

Haalde je je voeten van de bank?

Alleen als iemand eerst contact had gemaakt voor die wat over mijn voeten ging zeggen. Al zei hij maar 'Goeie-middag', dan dacht ik: die is niet tegen me. En ik deed het alleen als ik mijn voeten zonder gezichtsverlies van de bank kon halen, met de judo aanpak dus. Ik zou het overigens ook gedaan hebben als iemand beresterk was, dan zou iedereen snappen dat ik het wel moest doen.

Hoe was het voor jou als de ene leraar er wel iets van zei en de ander niet?

Dat was heel verwarrend. Ontregelde jongeren kunnen die verschillen niet aan, die hebben meer één lijn nodig. Dan denken ze dat de verbiedende leraar iets persoonlijks tegen hen heeft.

Aanraken

Waarom reageert een kort lontje zo fel als iemand hem of haar aanraakt?

Als ik me liet aanraken was ik zwak. Dan vonden mijn vrienden me een slaafje. Dus moest ik luid roepen RAAK ME

NIET AAN, WAT RAAK JIJ ME AAN!

Hoe kan een docent dan het best reageren?

Niet met terugdeinzen en 'sorry' zeggen, want dan heb ik gewonnen, dan wordt mijn intimidatie beloond. Ze kunnen het best mijn uitval negeren en rustig herhalen: 'Ga ff aan je werk.' En daarna niet blijven kijken of ik het doe. Ik vind ook dat je hem er op een later moment op moet aanspreken. Zo'n woede-uitval mag je niet accepteren.

Wat betekent 'aanraken' in de straatcultuur?

Als er in een ruzie gedreigd of gescholden wordt, dan zijn dat meestal alleen maar woorden. Wie begint met aanraken, die is begonnen, zelfs als het aanraken defensief zou zijn.

Zwak zijn

Is zwak zijn erg?

Een macho of macha is de hele dag bezig met het wegdrücken en ontkennen van 'zwakke' gevoelens: angst, twijfel, verdriet, eenzaamheid, berouw, spijt, tederheid, etc. Met een dikke eeltlaag van stoerheid wordt die kwetsbaarheid afgedekt.

Ontkennen

Waarom ontkende je iets, ook als ze het gezien hadden?

Juist omdat ze het gezien hadden. Waarom vroegen ze het dan nog? Het voelde alsof ik dan moest kruipen. Mensen die zeggen: 'Wat doe je nou?', die willen een bekentenis. Ik voelde me een vent, ik ging niet door het stof. Een vent ontkent, een vróuw toont berouw.

Wat zou er gebeuren als je iets zou hebben toegegeven?

Dan kon ik me maandenlang niet meer vertonen bij mijn vrienden. Dan lag ik uit de groep.

Hoe voed jij nu je kinderen op?

Zoals jij. Ik wil dat ze rustig reageren, sorry zeggen, bekennen, berouw tonen, etc. Ik heb mezelf dat allemaal aangeleerd en inmiddels wil en voel ik dat ook zo.

Is er een manier om van een macho iets terug te krijgen wat hij gestolen heeft?

Ja, maar niet op de gewone manier. Stel dat je geen bewijs hebt. Een macho zal het alleen teruggeven als dat zonder gezichtsverlies kan. Het klinkt gek, je kunt vaak het best de machoverdachte inschakelen als helper om het gestolene terug te vinden. Tenzij je het gezien hebt natuurlijk, dan moet je gewoon straffen.

Achteraf, wat zou jou vroeger geholpen hebben?

Als iemand me had uitgelegd hoe ik me precies moest excuseren, dus uit welke zeven elementen het excuseren bestaat. Ik merkte wel dat de andere leerlingen, ik zat op een witte school, minder straf kregen voor hetzelfde, maar ik begreep toen niet waarom.*

Ik maak je dood

Heb je vroeger mensen bedreigd met 'ik maak je dood'?

Dat heb ik wel eens gezegd, maar in de straatcultuur

* Amar verwijst naar de volgende zeven ingrediënten van een excuus: 1. Je moet 'sorry' zeggen. 2. Je moet letterlijk zeggen wat je gedaan hebt, ook als ze het gezien hebben: *Sorry, ik heb die pen gestolen.* 3. Je moet berouw en spijt uitstralen. 4. Je moet herstellen: teruggeven, betalen etc. 5. Je moet beterschap beloven: *ik zal het nooit meer doen.* 6. Je moet een reden geven. Maar je mag niet de schuld aan een ander geven, je moet het bij jezelf houden. En tot slot 7: Je moet de berisping lijdzaam ondergaan. Je mag niet halverwege zeggen 'duhhh' of 'nou weet ik het wel'.

Alleen na deze zeven ingrediënten krijgt u vergeving. Zie *Respect en Machomannetjes* voor verdere details.

betekent dat zinnetje bijna niks. Het is zoiets als 'val dood, sterf, barst, plof, stik'. Daar is het geen dreigen, het is schelden. Hoe luider het gezegd wordt des te minder betekenis het heeft.

Moeten docenten het 'ik maak je dood' dan maar niet serieus nemen?

Integendeel. Jongeren moeten het afleren om dat zinnetje te gebruiken. Het is ongelofelijk schadelijk voor hun toekomst als ze dat ook maar één keer tegen de politie of een werkgever zouden zeggen. Dus afleren!

Zit daar een cultureel element in?

Bij ons thuis (mijn ouders kwamen uit Marokko) werd dat een paar keer per avond gezegd: 'Maak je huiswerk, anders maak ik je dood; hou je rustig, anders maak ik je dood.' Mijn ouders bedoelden daarmee: 'ik meen het'. Het is net zoiets als dat ouders zouden zeggen: 'Wat ben je vreselijk vervelend vandaag, ik kan je wel wat aandoen, ik kan je wel vermoorden.'

Zijn er nog meer verschillen tussen de autochtone en allochtone korte lontjes?

Er is vaak een verschil in de mate van emotionaliteit. Allochtone jongens zijn vaak feller, warmbloediger, bedreigen soms ook sneller. Bij een deel van hen zie je ook dat ze van vrouwen minder makkelijk gezag accepteren.

Allerlei

Moet een kort lontje zijn korte lontje afleren?

Ja, een kort lontje is een ramp op de werkplek, op straat, in een klas, in een team, in een relatie. Het is in zijn eigen belang dat hij het afleert maar dat ziet hij zelf niet zo. Hij/zij vindt zichzelf stoer, een vent met ballen.

Zijn alleen jongens macho?

Meisjes worden ook steeds vaker macho, dat verwachten burgers vaak niet. Ik denk dat ouderen ook steeds va-

ker dwingend, veeleisend macho worden. Onze hele cultuur is harder aan het worden.

Wat betekent het als een leerling zegt: je discrimineert?

Soms denken leerlingen echt dat ze op dat moment gediscrimineerd worden, ze maken dat namelijk vaak mee. Op andere momenten is het een manier om te proberen jou uit balans te brengen.

Het lijkt wel of een macho altijd moet winnen.

Een macho moet altijd winnen. Die gaat net zo lang door tot die wint. Loser zijn is geen optie.

Minder-meer macho geworden

Waardoor ben jij minder macho geworden?

Doordat ik succes kreeg. Toen hoefde ik me niet meer zo te bewijzen. Dan kan je als het ware ontspannen.

Besefte je vroeger dat goede schoolresultaten belangrijk voor je toekomst waren?

Nee, de toekomst was zó ver weg.

Als een docent je niet bestrafte maar je een eervolle uitweg bood, vond je dat zwak?

Als een docent vanuit kracht een eervolle uitweg biedt, dan verbetert dat de relatie. Als je voelt dat hij uit slapte toegeeft, dan vind je die docent een mislukkeling. Dan ga je met hem spelen.

Waardoor werd jij vroeger juist méér een kort lontje?

Als ik het gevoel had dat ik anders behandeld werd dan de anderen. Dan was elke correctie of feedback een persoonlijke aanval voor me.

Is er iets waar je positief op terugkijkt?

Ja. Ik wilde me een keer ziek melden. Toen zei die leraar: 'Dat ga je toch niet doen? Het is niet leuk in de klas als jij er niet bent. Dan wordt de les zo saai.' Dat ben ik nooit vergeten.

2 De toename van korte lontjes

Van verticaal naar horizontaal gezag

Vooraf: Mathilde in de bus

In een volle bus heeft een klein meisje een zitplaats. Naast haar staat een oudere vrouw. Die zegt: *‘Jongedame, zie je niet dat ik sta...?’* Meteen grijpt de moeder in: *‘Mathilde, als die mevrouw het niet netjes vraagt, dan blijf je maar gewoon zitten.’*

Mathilde leert op haar vierde, vijfde jaar dat volwassenen haar ‘netjes’ moeten aanspreken. Ze ontwikkelt ongetwijfeld een ‘kort lontje’ als mensen dat niet voldoende doen.

1 Van verticale naar horizontale relaties

In de vijftiger jaren was het nog gewoon dat leerlingen gingen staan als de docent de klas in kwam. Ze mochten pas gaan zitten als hij* een teken gaf. Leerlingen zeiden toen nog ‘u’ en waren vaak bang om de leraar een vraag te stellen. Leraren konden vrijwel onbestraft kinderen slaan. Een leraar had in de jaren vijftig niet alleen gezag over zijn leerlingen in de klas maar ook als hij ze op straat tegenkwam.

Om het kort te zeggen: het gezag is sinds 1960/1965 langzaam van verticaal naar horizontaal veranderd. In steden begon dat eerder dan in dorpen, in hogere kringen eerder dan bij de armen en eerder op openbare dan op christelijke scholen. Op allerlei levens terreinen zijn vroegere autoriteiten nauwelijks nog

* Vanaf nu betekent hij: hij/zij

Mathilde leert respect te eisen

autoriteit. De positie van God (god), Sinterklaas, artsen, ministers, rechters, leraren en ouders is radicaal veranderd.

1930: Het doel van de opvoeding was: 'het breken van de wil' van het kind.

1950: Als kinderen vroegen: *Waarom moeten we al*

om zes uur thuis zijn? dan zeiden veel ouders: *Omdat ik het zeg.*

1960: Moderne ouders beginnen hun kinderen uitleg te geven: *Omdat we om 6 uur gaan eten...*

Verlangt u terug naar die tijd van verticaal gezag? U krijgt er dan onvermijdelijk ook de nadelen van die gezagssituatie bij. Het was ook de tijd dat priesters en ooms ongestraft kinderen konden misbruiken. Het was ook de tijd dat je een leraar of een arts nauwelijks op een fout kon wijzen.

2 De psychische eigenschappen van jongeren zijn veranderd

Jongeren mogen thuis hun ouders tegenspreken, vragen stellen, hun eigen ideeën hebben, zelf kleding uitkiezen, eigen geld besteden, meepraten over de vakantie, etc. Door die meer horizontale gezagsverhouding zijn belangrijke psychische eigenschappen veranderd. In vergelijking met vroeger zijn jongeren minder bang voor gezag, zij berusten minder in hun lot en protesteren als ze iets moeten (leren) wat ze zinloos vinden.

Als in de huidige tijd jongeren aangesproken worden op de verticale manier, dan voelen zij zich daardoor, meer dan vroeger, respectloos behandeld. Moeten doen wat een ander zegt is een aantasting van hun waardigheid geworden. Als u jongeren aanspreekt met woorden als *teringherrie* of *rotzooi*, dan pikken ze dit 'minachtende' taalgebruik vaak niet. Ze reageren dan op een manier die u *een kort lontje* noemt.

Zo zijn jongeren sinds de vijftiger jaren veranderd:

<i>Afgeleerd, verminderd:</i>	<i>Aangeleerd, versterkt:</i>
Angst voor autoriteiten	Assertief t.a.v. 'autoriteiten'
Berusten, inschikkelijk, gehoorzaam zijn	Vinden zichzelf erg belangrijk
Probleemloos doen wat een ander wil	Behoeftte om veel besluiten zelf te nemen
Kinderen die vragen worden overgeslagen	Eisen aandacht, houden vol, zeuren
Seksueel naïef	Seksueel bewust en vrijmoedig
Veel frustratietolerantie	Sneller boos bij frustratie ('kort lontje')

Ouders worden soms wanhopig van hun horizontaal opgevoede kinderen: *Ik heb niet bij je in de klas gezeten! Ik ben je vriendje niet! Ik ben wel je móeder!*

Het gevolg hiervan is dat ook gewone 'kleine' autoriteiten, scheidsrechters, voetbaltrainers, conducteurs, zwemleraren, conciërges, veel sociaal vaardiger moeten zijn dan vroeger.

3 De psychische eigenschappen van ouders en leraren zijn ook veranderd

Ook opvoeders zijn veranderd. Zij willen, ook nu, jongeren normen aanleren zoals eerlijk zijn en beleefd zijn. Zij zijn er echter veel minder mee bezig dan vroeger, toen 'het rechte pad' veel duidelijker was dan nu. Moet je een gevonden portemonnee aan de politie geven? Een foutje van een winkel in je voordeel melden?

In een horizontale gezagssituatie heb je bovendien

heel andere eigenschappen nodig om goed op te voeden: veel praten, veel uitleggen, een appèl doen op de redelijkheid, etc.

Zo zijn gezagsdragers sinds de jaren vijftig veranderd:

<i>Afgeleerd, verminderd:</i>	<i>Aangeleerd, versterkt:</i>
Zekerheid over hoe het hoort	Minder overtuigd van hoe het hoort
Zekerheid over de manier van opvoeden	Twijfel of je het goed doet
Opleggen, dwingen, eisen	Bespreken, uitleggen, bepleiten
Stevig ingrijpen. Slaan	Een appèl doen op de redelijkheid
Weinig geïnteresseerd in wat het kind vindt	Behoeftte aan instemming van het kind

Kortom: jongeren maken het veel minder mee dat ze moeten gehoorzamen (par. 1) en ze hebben er ook de eigenschappen niet meer voor (par. 2). Bovendien vinden veel opvoeders het lastig hun kind iets op te leggen (par. 3). In een volgende paragraaf komt naar voren dat veel jongeren én ouderen vinden dat het vragen om gehoorzaamheid sowieso altijd onterecht is. Het is geen toeval dat het woord ‘gehoorzaamheid’ steeds minder wordt gebruikt.

4 Van berusten als ideaal naar ‘het niet pikken’ als ideaal

Vijftig jaar geleden was het berusten in een moeilijke situatie een goede eigenschap. Van een moeder kon met bewondering worden gezegd dat ze zich *haar leven lang had opgeofferd voor haar man en haar kinderen.*